

outer perimeter for a long time. Certainly this course even with its risks was preferable from their point of view to submission.

*In the view of the leaders of Japan, there was no honorable choice but war. The United States and Great Britain, they were convinced, were bent on destroying Japan or reducing it to a minor power. Submission was unthinkable and Japan had no alternative, 'but to resolutely plunge into war' while it still had the power to do so. The nation entered the war, wrote a prince of the Imperial family, 'with a tragic determination and in desperate self-abandonment.' If it lost, 'there will be nothing to regret because she is doomed to collapse even without war.'*¹

Ook dat is allemaal juist, maar, gelijk gezegd (Morton geeft dit aan): alleen wanneer men uitgaat van de normen die in de milieus golden waar Japans koers bepaald werd. Juist die koers was tien jaar lang, sinds de inval in Mandsjoerije, met name door de Amerikanen met bezorgdheid gadege-slagen. Terecht. Was er wel een essentieel verschil tussen Hitler en Tojo en de zijnen? tussen het optreden van de *Wehrmacht* en de SS in een land als Polen en dat van het Japanse leger in China? Was dus niet ook het Drie-mogendhedenverdrag eigenlijk de uitdrukking van een vèrgaande over-eenstemming in de mentaliteiten die men bij Duitse nationaal-socialisten, Italiaanse fascistten en Japanse chauvinisten kon aantreffen?

Niet te ontkennen valt dat Roosevelt en Cordell Hull toen zij op 26 november Hulls eigen compromisplan lieten vallen en het vervingen door een voorstel waarvan zij geen moment mochten aannemen dat het ook maar een gespreksbasis met de Japanners kon vormen, er belangrijk toe bijgedragen hebben dat Japans heersers het besluit waar zij naar toegegroeid waren, een definitief karakter gaven: oorlog. Anderzijds kan men deze beslissende wending in het Amerikaanse beleid toch niet onverklaarbaar, zelfs niet ongerechtvaardigd noemen: als men de Japanse machthebbers in het ongestoord bezit liet van Mandsjoerije, van de helft van Frans Indo-China en van de delen van China die zij veroverd hadden, was dan de kans niet groot dat zij vroeg of laat weer tot nieuwe agressie zouden overgaan? Het was juist dat patroon van de traditionele Japanse politiek dat Roosevelt en Cordell Hull wilden doorbreken. Inderdaad, zij wensten dat Japan zijn expansie-politiek opgaf. Het uitbreken van de oorlog in de Stille Oceaan moge dan mede door de wending in het Amerikaanse beleid bevorderd en bespoedigd, tot op zekere hoogte zelfs uitgelokt zijn, de diepere en de werkelijke oorzaak van die oorlog lag toch bij die Japanse ambities.

Toen Roosevelt nog geen vier-en-twintig uur na de overval op Pearl

¹ (*United States Army in World War II*) Louis Morton: *The War in the Pacific, Strategy and Command: the First Two Years* (1962), p. 127.